

Ὡ μωρῆς παιδίων: schedae ineditae ex ms. Vat. Pal. Gr. 92 (Pars prior)*

Gonzalo Jerez Sánchez

Aristotle University of Thessaloniki,
University Campus, Thessaloniki, 54124, Greece;
gonzaloj@edlit.auth.gr; gonzalojerez@ucm.es

For citation: Sánchez G. J. Ὡ μωρῆς παιδίων: schedae ineditae ex ms. Vat. Pal. Gr. 92 (Pars prior). *Philologia Classica* 2023, 18 (1), 80–98. <https://doi.org/10.21638/spbu20.2023.108>

The Byzantine Empire had a long tradition of educational practices, including schedography. It became popular in the 10th century and continued to be cultivated until the 19th century, with a peak in the 13th century. In the late 19th century, scholars began to take an interest in the relevant texts. In the mid-20th century, there were attempts to study these texts as a curious kind of paraliterary production. Currently, in the 21st century, there have been editions of different schedographical collections. Schedographical texts are a very specific kind of written documents and do not fit well with the usual editorial practices. They were written to be read aloud, intended to teach, not to entertain, and generally, they do not have the aesthetic value of a literary text. Finally, these texts appear in collections of very different origins. In many cases we do not know their original context, which makes them difficult to be interpreted. In this article, 23 schedographical texts from manuscript Vat. Pal. Gr. 92 are published. This manuscript consists of 239 ff. and it was copied in the last decades of the 13th century in southern Italy. The manuscript contains more than 425 schedae. In contrast to other paratexts used in schools, the manuscript includes glosses with forms of popular Greek, such as, e. g., the use of σπιτι for “house”. A complete edition of the manuscript will certainly reveal more expressions similar to this one. 29 remaining unpublished texts will be published in the second part. The humorous phrase that heads this article, Ὡ μωρῆς παιδίων, is the schedographical resolution of the phrase ὀμμ’ ὀρεῖς (glossed as ἐγείρεις) παιδίων, included in one of the schedae published here for the first time.

Keywords: Schedography, Ancient Greek teaching, Byzantine philology, Byzantine school, ms. Vat. Pal. Gr. 92.

Profundas apud Byzantinos litterarum institutio radices agit, cuius exercitium ap-
prime notum schedae sunt. saeculo enim X huius generis exercitia exstiterunt et maximo
incremento circum saeculum XIII capto usque ad saeculum XIX apud Graecos in usu
fuerunt. etenim exeunte s. XIX viri docti schedis hisce operam dare coeperunt. deinde,
medio saeculo XX accuratius fusiusque opera data tandem nostra potissimum tempestate,
saeculo videlicet XXI, schedarum syllogas edendas homines docti curant.

* Este estudio ha sido realizado en el marco del proyecto “Manuscritos griegos en España y su contex-
to europeo (III): Estudios históricos, filológicos y crítico-textuales”, PID2019-105733GB-I00, del Ministerio
de Ciencia e Innovación de España.

Gratias plurimas cum PHILOGIAE CLASSICAE anonymis lectoribus binis, qui summo acumine hanc
symbolam recensuerunt, tum iterum profestrici ELENAE ZHELTOVAE, quippe quae humane diligenter sum-
moque cum studio rem edendam curavit, agimus.

Schedographici textus sui generis sunt neque solita ratione edendi. qui elata voce ut legerentur compositi cum interpungendi tum accentuum usum nobis mirum praebent. adde quod non delectandi sed docendi causa scripti perraro iucunditatem illam legendi praebent, quae litteris inesse soleat. praeterea in variis et dissimilibus syllogis apparent, quamobrem saepenumero eorum ne pristinam quidem condicionem scimus.

In hac symbola schedographici textus 23 inediti ex codice manuscripto Vat. Pal. Gr. 92 primum foras eduntur, cuius codicis 239 folia ca. 425 schedas asservant.¹ qui codex exeunte saeculo XIII apud Italos meridionales scriptus est. duae autem manus discernuntur, quarum alterius subtilior opera a f. 183r videri licet.

Aliter atque in ceteris eiusdem generis exercitationibus hic codex plures sermonis vulgaris voces supra lineam glossematis instar scriptas (utputa *σπίτι* pro domo et similia) tradit. cum totus codex in lucem editus erit, hoc genus alia cognoscemus atque meliorem notitiam Graecitatis ac institutionis, qua Byzantini utebantur, adipiscemur. reliqui 29 inediti textus in altera parte edentur.

Admodum faceta sententia titulo anteposita est, i. e. ὃ μωρῆς παιδίον, quae schedographica lectio sententiae ὀμμ' ὀρεῖς (supra lineam ἐγείρεις) παιδίον est, quam scheda hic primum edita continet.

Schedographia,² quae apud Byzantinos vim haud minimam ad Graecitatem ediscendam habuisse constat,³ inde a saeculo X coli coepta usque ad saec. XIX in usu fuit. maximum vero momentum saeculo XIII habuit, cum magister Manuel Moschopoulos⁴ schedas suas paravit. inde a saeculo XIX exeunte studium eruditorum movere coepit: Treu enim in lucem schedam celeberrimam, qua magister Planudes homophona sive ἀντίστοιχα docere conatur, edidit.⁵ et medio saeculo XX erant vv. dd. qui hanc rem tractarent eo scilicet consilio ut tandem aliquando textus illos ante oculos eruditorum ponerent quaestionesque ad schedographiam pertinentes diligenti studio dignas redderent.⁶ nostris denique temporibus sunt qui schedarum syllogas edendas curent.⁷

¹ De hoc libro manuscripto, plura apud Vassis 2002, 38–39.

² Primum anno MMXV hisce schedis ineditis operam dedimus ut magistralis laureae dissertationem (ineditam) apud Thessalonicenses sub v. d. Iohanne Vassis conscriberemus. tunc temporis interretialiter manuscriptum tantum per paginam retialem <https://digi.vatlib.it> legere licebat. nunc vero rei iterum tractandae etiam <https://digi.ub.uni-heidelberg.de/> consuluimus, ubi meliores imagines praebentur. ceterum, commentarii periodici quibus nomen. PHILOGIA CLASSICA paginarum finem habent, qui omnibus simul schedis edendis non sufficit. hac de causa reliquas schedas ineditas, quibus operam iam dederamus, in parte posteriore edemus.

³ Quaestiones et responsiones sive ἐρωταποκρίσεις linguae discendae via et ratio altera, notior et antiquior fuit, de qua vide Efthymiadis 2017, 47–62.

⁴ Fryde 2000, 297–299; Nousia 2017, 1–25.

⁵ In symbola sua Treu (1896) publici iuris schedam facit planudeam, qua homophonis ludit idem sonantibus, alia vero significantibus, ex. gr. ἐπι'Ρώμην et ἐπηρόμην et huiusce generis talia.

⁶ Vide Schirò 1949, Keaney 1971, Browning 1976, et Gallavotti 1983. hi enim fusius accuratiusque ac Treu 1896 rem tractaverunt et insuper ubi schedae, quales quantaesque essent, notaverunt. obiter notandi sunt duo codices apud Museum Benaki schedas continentes qui hucusque pauxillum studium moverunt: Benaki 75, TA 152 et Benaki 59, TA 133.

⁷ In primis notandae symbolae sunt illorum Polemis 1995 et Vassis 1993/1994, 2002, qui nostrae syllogae primi sedulam accuratam rectam operam navaverunt: hisce accedunt et symbolae illius Agapitos 2013, 2015, 2015bis, 2017. insuper Vassis, Kotzabassi et Polemis (2019) una totam messem schedographicam manuscripti maximi momenti c. n. Laurentianus 56.17 foras iam ediderunt. generatim iam arva, praesertim et libro illius Nousiae (2016) atque capitulo Robins (1993, 125–148) et opera eorum iam superius laudatorum virorum feminaeque editis, ut laetos fructus feliciter ferant parata sunt. mirum autem quod neque Kaldellis

1. Ratio edendi

Schedae, ut supra dictum, proprium genus edendi requirunt.⁸ scriptae enim sunt ea ratione ut elata voce legantur.⁹ quapropter rationem acuendi interpungendique ab usu alienam in MSS invenimus. ita enim acuebant nec non interpungebant auctores, ut viva voce legenti auxilio essent. etiam ita textus componebant, ut in scholis tantum usurparentur, non ut eos accuratissime editos publici iuris facerent.

Idcirco, quamvis contra nostram rationem probata exstant exempla,¹⁰ in schedis edendis accentibus interpunctionibusque plerumque classicis utimur.¹¹ item scholia supra lineam addita utrum ab eodem auctore, qui schedam composuit, profluant necne, haud semper diiudicare licet. qua de causa schedarum editores hoc genus scholia ab ipso textu secernere solent. nostra ut fert opinio, schedae ad discipulorum usum compositae multorum lectorum gratia¹² creverunt. itaque scholia schedarum partem inseparabilem et sine artissima cum textu ipso coniunctione inexplanabilem putamus. qua ex parte in ipso textu adscripta reperies, quae quodam modo schedarum medullam faciunt.

2. De schedarum genere¹³

Si formam spectes, praebetur in schedis textus brevis memoratuque facilis, sc. τὸ σχῆδος aut cum scholiis, ἢ ψυχαγωγία, aut sine scholiis. insuper datur saepe partitio sive parva grammatica commentatio, sc. ὁ ἐπιμερισμός, ἢ ἐπιμερισία et in fine versus singulus sive versus plures quasi totius schedae corona. ceteroqui in codice nostro mirum est invenire sermone vulgari scholia,¹⁴ utputa: f. 152r οἰκία: καὶ τὸ ὀσπεῖτ(ιν), f. 197r αἰοι: εἶθε νὰ ἀκούσοι, f. 199r οἰκίας: καὶ τὰ ὀσπῆτ(ια), f. 221v αὐτόν: καὶ τὸν ἑαυτόν του. si forte Vassis et Polemis¹⁵ totam huius codicis messem in lucem ediderint, plurimi huiusce generis

---

et Siniosoglou (2017) neque Kotzabassi (2022) ne unum verbum quidem de schedis faciant, quo linguae institutio fulta est, qua omnis vita et cultus mentis innititur.

⁸ Non tantum in huiusce generis textibus edendis, verum in genere quomodo Byzantinorum textus edendi sint nondum consensus est. de re vide volumen ubi edendi rationes tractantur quod in lucem Pérez Martín et Signes Codoñer (2014) edidere. ut de superiorum annorum messe libraria breviter mentio fiat, confer, ex. gr. Chrysoloram quem Pérez Martín (2022) rationem Byzantinam eleganter secuta edidit, in Chalcocondyla autem edendo Kaldellis (2014) usum classicum ad amussim secutus est.

⁹ Cf. institutum quod apud Byzantinos nomine θεάτρον valuit, ubi homines eruditi conveniebant uti scripta legerent. de re testimonium maxime utile ipse Iohannes Chortasmenus sua manu nobis in epistula reliquit (quae apud Vind. Suppl. Gr. 75, ff. 192r–v, servatur). de re in primis consule Marciniak 2007; Toth 2007; Gaul 2011, 17–120; 2018.

¹⁰ Cf. schedas editas apud Vassis et al. 2019.

¹¹ Scriba, ut tunc mos erat, non semper iota subscriptum neque adscriptum scribebat: quod lectoris commoditati utilitatique tacite subscripsimus. olim harum schedarum selectas ad sermonem scribendique usum ipsum pertinentes quaestiones tractabimus. id quod in studiis Byzantinis maximopere desideratur: cf. n. 16.

¹² Vere lector in fabula ut Eco, 1979, numquam mente finxisset. ceterum sic, ut notum, nobis traditae fabulae, commentaria et aliae litterae.

¹³ Rem fusius tractavit Efthymiadis (vide supra, n. 5).

¹⁴ Constat inter omnes linguam Graecam duas formas semper habuisse, quae decursu temporis magis magisque separatae sunt. tempestate qua schedarum ars innotuit, Kaldellis 2008, 238, ad accuratius vestigandum qualis sub ea tertia aetate sophistica duarum formarum status fuerit provocat. nimirum schedae auxilio rei vestiganda erunt.

¹⁵ Sic verba auctorum relata rettulit Zagklas 2017, 236, n. 44, quae postea ipsi auctores iterant: vide Vassis, Kotzabassi et Polemis 2019, 34. tamen cum schedas hasce prelo daremus, nondum eorum editionem publicatam constabat.

voces innotescunt. ceterum Constantinopoli eversa etiam sermo vulgaris solus in schedis conscribendis adhiberi poterat.¹⁶

Quod ad finem operis attinet, volunt schedarum auctores textus praebere tam breves, ut facile memoriae mandentur, et quorum ope haud raro homophonis sive ἀντιστοιχοίς discipulus illudatur quo facilius orthographia addiscatur: etiam ad discipulum turbandum σχεδογράφος decipulas hic illic tendere potest, ut inferius liquebit.

Si argumentum spectes, praecipuum locum res biblicae tenent, dein fabulae variae, praesertim ex Homero et tragicis sumptae, tunc loci ad bonos mores informandos utiles, maxime ex Patribus Ecclesiae prolati, denique etiam metaschedographica (sit venia verbo), ubi de ipsis schedis auctor ipse loquitur, i. e. exhortationes, probationes, certamina et sim.

3. Exemplum

1) Videamus schedam ipsam (n. 21),¹⁷ qualis sit:

Εἰς κενὸν ταῖς παρ' ἡμῶν παραινέσεσιν ἀδιαλείπτως κεχρήμεθα, καὶ εἰς ὠτοκωφοῦντα ἐκπέμπομεν ὅπ' ἐπαγομέναις σοι. ταῦτόν γάρ τι ποιούμεν ὥσπερ εἰ ψά, νῆ τοὺς λόγους, ἐτίλλομεν καὶ ἡέρ' ἂν ἐδαίρομεν, ὡς εἰπεῖν· καὶ ἠντλοῦμεν τετρημένῳ, τοῦτο δὲ οὐ ψευδὲς λέγω, ἀλλ' ἀληθῶς, πίθῳ. τῷ τοι, εὐ ἴσθι, ὡς μεγάλη σε κόλασις καταλήψεται, μᾶλλον δ' ἔμμοнос, παιδίον, καὶ οὐχ ἡδονὴ διαδέξεται ποτέ σ' ἀλλ' αἰ' Ἰωάννη, καὶ δάκρυον σταλάξει σὸν κρουνηδόν, ὃ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἀλόγους | νωθρέ, τῶν ἀνοήτων ἀνοητότερε, ὅμμ' ὀρεῖς^{ἐγείρεις} παιδίον, καὶ πειραθῆση βασάνων ἀπειρίτων.

Quod interpretor hunc in modum:

“Frustra nostris admonitionibus assidue usi sumus, et ad surdos mittimus vocem tibi afferentibus. ergo idem facimus ac si vellamus ova vel, pro verborum fidem!, quasi ventum percutiamus. et perforato elicimus, hoc non mendax dico sed vero urceo. idcirco, bene sape, quam ingens te infernus capiet, vel potius instans, puer, et nulla te unquam voluptas sequetur, sed, heu Iohannes, lacrimae tuae ubertim labentur, o stolidorum ineptissime, stultorum stultissime. attolle oculos tuos, puer, et supplicia innumerabilia experieris.”

2) Schedam secundum homophona sive ἀντίστοιχα sic intelligere possis:¹⁸

Εἰς κενὸν ταῖς παρ' ἡμῶν παρενέσεσιν ἀδιαλείπτως κεχρήμεθα καὶ εἰς ὠτοκωφοῦντα ἐκπέμπομεν, ὃ **παῖ**, **παγω**μέναις σοι. ταῦτόν γάρ τι ποιούμεν ὥσπερ εἰ ψά, νῆ¹⁹ τοὺς λόγους!, ἐτίλλομεν καὶ ἡέρ' ἂν²⁰ **ἐδέρο**μεν, ὡς εἰπεῖν, καὶ ἠντλοῦμεν τετρημένῳ· τοῦτο δὲ

¹⁶ Maximi momenti dissertatio in lucem ut liber edita est illius doctissimae et, pro dolor, neglectissimae b. m. feminae Skarveli (1993), ubi linguae Graecae institutionem apud Graecos delineat, qui sub Turcis usque ad novam Rem Publicam Graecam vixerunt: ludi litterarii, scholae, magistri, viae rationesque quae Byzantio deleto scholasticum curriculum conformaverunt.

¹⁷ Semper (et hic et in hac editione) schedarum numeros apud Vassis 2022 sequemur.

¹⁸ Fuscioribus litteris vocabula sive syllabas mutatas notavimus.

¹⁹ Quamquam ὥσπερ εἰ ψά, νῆ ut ὥσπερ Ἰωάννη intellegi licet, tamen prout sensu caret potius de una ex decipulis agitur, de quibus certiores nos facit schedae num. 39 (ll. 9–10) scriptor: καὶ λοιπὸν | ὄρα μὴ προσπταίσης ᾧ μὴ δεῖ (ergo cave ne incidas quo non oportet).

²⁰ Item quantumvis καὶ ἡέρ' ἂν ἐδαίρομεν ut καὶ ἱερὰν ἐδαίρομεν subaudiatur, tamen iterum latet anguis in herba.

οὐ ψευδὲς λέγω ἀλλ' ἀληθῶς πίθω. τῷ τοι, εὖ ἴσθι, ὡς μεγάλη σε κόλασις καταλήγεται. μᾶλλον **δαίμονος πεδίον** καὶ οὐχ ἡδονὴ διαδέξεται ποτε σ', ἀλλ' **ἀεὶ**, Ἰωάννη, καὶ δάκρυον σταλάξει σὸν κρουνηδόν, ᾧ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἀλόγους νωθρέ, τῶν ἀνοήτων ἀνοητότερε, ᾧ **μωρῆς** παιδίον, καὶ πειραθῆση βασάνων ἀπειρίτων.

Haec schedis interpretandis via et ratio in reliquis etiam adhiberi licet, quamvis non semper plurima ἀντίστοιχα sint. utique, etiam linguae Graecae admodum peritiores in magno discrimine ut versentur faciunt.

Tandem veniamus ad schedas, quae (secundum numeros apud Vassis 2002) cum parvo apparatu locorum similium et fontium²¹ tum exiguo quoque apparatu critico adornatae eduntur.²²

4. Sigla auctorum et manuscriptorum in apparatu adhibitorum

Aelianus: Hercher R. *Claudii Aeliani de natura animalium libri xvii, varia historia, epistolae, fragmenta*. Leipzig, Teubner, 1866.

Aesopus: Hausrath A., Hunger H. *Corpus fabularum Aesopicarum*. Leipzig, Teubner, 1959.

Aëtius: Olivieri A. *Aëtii Amideni libri medicinales v-viii*. Berlin, Akademie-Verlag, 1950.

Analecta: Papadopoulos-Kerameus A. *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*. St. Petersburg, Kirschbaum, 1894.

Apollodorus: Wagner R. *Apollodori Bibliotheca*. Leipzig, Teubner, 1926.

Apostoles: Stefec R. Ein Schmähchrift des Michael Apostoles. *Byzantinische Zeitschrift* 2014, 107.1, 860–876.

Arethas: Westerink L. G. *Arethae archiepiscopi Caesariensis scripta minora*. Leipzig, Teubner, 1968.

Basilica: Garzya A. *Nicephori Basilacae orationes et epistolae*. Leipzig, Teubner, 1984.

Benaki 75: Benaki 75 (TA 152). Vid. Lappa-Zizika, Rizou-Kouroupou 1991, 249–259.

Blemmyda: Gielen E. *Nicephori Blemmydae De virtute et ascési, Iosephi Racendytae De virtute*. Turnhout, Brepols, 2016.

Constitutio: Ültzen W. *Constitutiones Apostolicae*. Schwerin, Stiller, 1853.

Cosmas: Lozza G. *Cosma di Gerusalemme. Commentario ai Carmi di Gregorio Nazianzeno*. Napoli, M. D'Auria, 2000.

Epiphanius: Holl K. *Epiphanius, Bände 1–3*. Leipzig, Hinrichs, 1915.

Etymologicum Magnum: Gaisford T. *Etymologicum magnum*. Oxford, Oxford University Press, 1848.

Etymologicum Magnum: Lasserre F., Livadaras N. *Etymologicum magnum genuinum. Symeonis etymologicum una cum magna grammatica. Etymologicum magnum auctum*. Athenis, Parnassos Literary Society, 1992.

Eustathius: van der Valk M. *Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes*. Leiden, Brill, 1976.

²¹ Sigla auctorum et manuscriptorum in apparatu "...adhibitorum inferius invenies."

²² In altera huius symbolae parte reliquae apud Vat. Pal. Gr. 92 ineditae schedae foras edentur, quibus verborum locupletes indices accedent.

- Galenus: Koch K. *Galenus de sanitate tuenda libri VI*. Leipzig, Teubner, 1923.
- Gudianum: Sturz F.W. *Etymologicum Graecae Linguae Gudianum*. Leipzig, Weigel, 1818.
- Herodianus: Boissonade J.F. *Herodiani partitiones*. Londini, Valpy, 1819.
- Hexapterygus: Hörandner W. Die Progymnasmata des Theodoros Hexapterygus, apud: O. Kresten, E. Trapp, J. Koder, W. Hörandner (eds) *Byzantios. Festschrift H. Hunger*. Vienna, Becvar, 1984, 150–158.
- Libadenus: Lampsides O. *Ἀνδρέου Λιβαδηνοῦ βίος καὶ ἔργα*. Ἀθήνα, Ἐπιτροπὴ Ποντιακῶν Μελετῶν, 1975.
- Libanius: Foerster R. *Libanii opera*. Leipzig, Teubner.
- Longibardos 1: Festa N. Longibardos. *Byzantion* 1931, 6, 101–222.
- Longibardos 2: Festa N. Note preliminari su Longibardos. *Byzantinische Zeitschrift* 1907, 16, 431–453.
- Ludwich: Ludwich A. *Anekdoten zur griechischen Orthographie I–XIV*. Königsberg, Hartungsche Buchdruckerei, 1905–1912.
- Macarius: Dörries H., Klostermann E., Kroeger M. *Die 50 geistlichen Homilien des Makarios*. Berlin, De Gruyter, 1964.
- Mauropus: Panagiotou A.D. *Ὁ Ἰωάννης Μαυρόπουλος Ὑμνογράφος τοῦ Ἁγίου Νικολάου*. Ἀθήνα, Ἐκδόσεις Π. Κυριακίδη, 2008.
- Maximus Confessor: Lucà S. *Anonymus in Ecclesiasten commentarius qui dicitur catena trium patrum*. Turnhout, Brepols, 1983.
- Melissa: Migne J.-P. *Patrologiae cursus completus: series Graeca* 136. Paris, Migne, 1863.
- Metochites: Kaltsogianni E., Polemis I. *Theodorus Metochites: Orationes*. Berlin; Boston, De Gruyter, 2019.
- Michael Choniata: Kolovou F. *Michaelis Choniatae Epistulae*. Berlin, De Gruyter, 2001.
- Neophytus: Stephanes I.E. Δέκα λόγοι περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, apud: N. Zacharopoulos, D.G. Tsames, C. Oikonomou, I. Karabidoropoulos (eds) *Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου Συγγράμματα*. Πάφος, Ἱερὰ Βασιλικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἁγίου Νεοφύτου, 1996.
- Nicetas Choniata: van Dieten J. *Nicetae Choniatae historia*. Berlin, De Gruyter, 1975.
- Nicetas Heracleensis: Constantinescu R. *Nicetae Heracleensis commentariorum XVI orationum Gregorii Nazianzeni fragmenta rem litterariam, historiam atque doctrinam antiquitatis spectantia*. Bucarest, Praesidium generale archivorum rei publicae, 1977.
- Vanhoutte N. *Didactische Poëzie in de 11de eeuw: onderzoek naar genrekenmerken in een onuitgegeven gedicht van Niketas van Herakleia*. Dissertatio Magistralis, Universiteit Gent, 2020, 38.
- Nicetas Paphlagonius: Westerink L.G. *Arethae archiepiscopi Caesariensis scripta minora*. Vol. 2, Leipzig, Teubner, 1970.
- Nicolaus I: Lampros Sp. Ἐπιστολαὶ ἐκ τοῦ Βιενναίου κώδικος Phil. Gr. 342. *Νέος Ἑλληνομνήμων* 1927, 21.1, 28.
- Jenkins R.J.H., Westerink L.G. *Nicholas I, Patriarch of Constantinople, Letters*. Washington D.C., Dumbarton Oaks, 1973.

Officium: Petit L. Office inédit en l'honneur de Nicéphore Phocas. *Byzantinische Zeitschrift* 1904, 13, 416.

Palamas: Chrestou P. K. *Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἅπαντα τὰ ἔργα*. Θεσσαλονίκη, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 1986.

Palamas: Meyendorff J. *Grégoire Palamas. Défense des saints hésychastes*. Louvain, Spicilegium Sacrum Lovaniense, 1973.

Par. Gr. 2556: Paris Bibliothèque nationale de France (BNF) grec 2556, ex. s. XIII. Apud Polemis (1995: 278–279) de schedis hisce hoc in codice asservatis notitiam parvam sed accuratam utilemque invenies.

Philagathus: Rossi Taibbi G. *Filagato da Cerami Omelie per i vangeli domenicali e le feste di tutto l'anno*. Palermo, Istituto Siciliano di studi bizantini e neoellenici, 1969.

Photius: Theodoridis C. *Photii patriarchae lexicon (N—Φ)*. vol. 3, Berlin; New York, De Gruyter, 2013.

Phrynichus: de Borries J. *Phrynichi sophistae praeparatio sophistica*. Leipzig, Teubner, 1911.

Racendyta: Gielen E. *Nicephori Blemmydae De virtute et ascési, Iosephi Racendytae De virtute*. Turnhout, Brepols, 2016.

Rhauilaena: Papadopoulos-Kerameus A. *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*. vol. 4, St. Petersburg, Kirschbaum, 1897.

Scholia Vetera in Odysseam: Dindorf W. *Scholia Graeca in Homeri Odysseam*. Oxford, Oxford University Press, 1855.

Stobaeus: Hense O., Wachsmuth C. *Ioannis Stobaei anthologium*. Weidmann, 1909.

Studita: Auvray E. *Theodori Studitis Parva Catechesis*. Paris, Lecoffre, 1891.

Suda: Adler A. *Suidae Lexicon*. Leipzig, Teubner, 1928–1938.

Syropulos: Bachmann M. *Die Rede des Johannes Syropulos an den Kaiser Isaak II. Angelos (1185–1195)*. München, Diss., 1935.

Typicon: Guillou A. *Les archives de Saint-Jean-Prodrôme sur le mont Ménécée*. Paris, Presses Universitaires de France, 1955.

Tzetzes: Leone P. A. M. *Ioannes Tzetzes: Historiae*. Napoli, Libreria Scientifica Editrice, 1968.

V: Vaticanus Palatinus Graecus 92, ex. s. XIII. Vide Vassis (2002: 38–39).

Xanthopulus: Migne J.-P. *Patrologiae cursus completus: series Graeca*, 145–147, Paris, Migne, 1857–1866.

Zonaras: J. A. H. Tittmann J. A. H. *Iohannis Zonarae lexicon ex tribus codicibus manuscriptoris*. Leipzig, Crusius, 1808.

2. ff. 122v–123r

Εἰ αἰρή, ὦ ἄνθρωπε, ἴλεων εὐρεῖν τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως, περιφρόνει παντοῖον βιωτικόν· ἰσοφρονῶν ἤδη δεόντως τῷ ἐν οὐρανοῖς θησαυρίζοντι μὴ ἔσο μιμητῆς τῶν ἐσθιόντων ὑπὲρ κόρον ἢ πινόντων ἀπλήστως | μὴ δεδῶς ἑαυτὸν τῷ τρυφᾶν ἄλλων πεινῶντων. μὴ δ' ἐδὸς κατὰ τοὺς ἀδδηφάγους σὺς γίνου· ἀλλ' ἔργων ἔχου χρηστῶν· μὴ φείδου τῶν ἐν χερσίν, ἀλλ' ἐπόρεξον ὀλίγον σίτον τῷ ἐν σιτοδείᾳ· καὶ ὑπ' ὄροφον ἄγαγε ξένον δόμων τῶν σῶν· καὶ ὁμωρόφιον αὐτὸν καὶ ὁμοδαίτην ποιήσον.

Τὰ ἀπὸ τῆς ζω συλλαβῆς ἀρχόμενα διὰ τοῦ ω μεγάλου γράφεται· οἷον ζῶ, ζωή, ζωηφόρον, ζωρὸν ποτόν τὸ ἄμικτον καὶ ἄδολον, Ζωσιμαῖς, ζώννη, ζωννύω, ζώννυμι, ζωμός, ζωμίον, ζῶον, ζωαδικὸς κύκλος, ζωτρόφος, ζωάγριον, ζωγρῶ καὶ ἕτερα πλὴν τοῦ ζόφος, ζοφομηνία ἢ ἀσέλγητος νύξ, Ζοροβάβελ κύριον καὶ ἕτερα. τὰ ἐπ' ὄροφος σύνθετα εἰ μὲν μακρᾶ παραλήγεται, διὰ τοῦ ο μικροῦ γράφεται· οἷον ὑπόροφος, χρυσόροφος, τετρόροφος, αὐτόροφος καὶ ἰσόροφος. εἰ δὲ βραχεῖα, διὰ τοῦ ω μεγάλου· οἷον διώροφος, τριώροφος, πολυώροφος, κατώροφος, ὁμώροφος, ὑπωρόφος. ταῦτα δὲ σύνθετα ἡνίκα δύο μέρη λόγου ἔχει, διὰ τοῦ ο μικροῦ γράφεται· ὡς τὸ ὁ στρατιώτης ὑπ' ὄροφον ἐγένετο ἀντὶ τοῦ ὑπεισήληθε. ἀδδηφάγος καὶ ποηφάγος, ἦτα.

---

1 ἴλεων εὐρεῖν τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως· εἴ γε μέλει καὶ αὐτὸς ἴλεων εὐρεῖν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως τὸν τῶν ὄλων Θεόν (Tyricion: 167) 2–3 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ (Ev. Mt 6.20) 4–5 τῶν ἔργων ἔχου, δι' ὧν ἐκείνης τεύξῃ (Palamas: 619) μὴ φείδου τῶν ἐν χερσίν (Longibardos 1: 123) 5–6 ἐπόρεξον σίτον τῷ ἐν σιτοδείᾳ ὄντι. δὸς ᾧ δεῖ πλείστων βρωτὸν καὶ ποτόν. ὑπ' ὄροφον δόμων ἄγε τὸν ξένον καὶ ὑπωρόφιον ποιήσον (Longibardos 1: 122) 7–11 Ludwich I: 31, 24–31 10–15 ὄροφος μικρόν· τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ γινόμενα, εἰ μὲν ἔχουσι τὴν πρὸ τοῦ ὄροφος συλλαβὴν βραχεῖαν, διὰ τοῦ ω μεγάλου γράφονται· οἷον· ἀνώροφος· διώροφος· τριώροφος· πολυώροφος· ὁμώροφος· καὶ τὰ ὅμοια. εἰ δὲ μακρὰν, διὰ τοῦ ο μικροῦ· οἷον· ὑπόροφος· χρυσόροφος· πετρόροφος· καὶ τὰ ὅμοια. (Herodianus: p. 204)

---

10 ζῶον, ζωαδικὸς κύκλος, ζωτρόφος V 12 παραλήγεται V sic

8. ff. 124v–125r

Συμβουλευσάμεν ἤδη σοι τῆτες χήρα ὀρέγειν ἴταις καὶ ἐλεημοσύνην ποιεῖν· νῦν δὲ σοι πάλιν συμβουλεύομεν, ἐπὶ τὸ μελετᾶν τεθεικέναι σκοπὸν καὶ προσέχειν τῷ γράφειν καὶ μὴ ἀπροσέκτως τὸ γράφειν ποιεῖν καὶ ἀτάκτως· ἀλλ' εὖ μάλα πάντα περιδῶν σύνταξιν εὐρυθμον καὶ ποῦ δεῖ ταύτην συντάττειν καὶ καταλλήλως συντάττειν τὰ τε ὀνόματα καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ἀντίστοιχα, ὡς κεκανόνισται σοι πολλάκις, γράφειν ἀπταιστί. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ νοεῖν τὰ νοήματα, | καὶ ἀκριβῶς σκοπεῖν αὐτά. ἔστι γὰρ ἐν αὐτοῖς περιφέρεια τοῦ ὄνου τοῦ Λεύκωνος καὶ τῶν ῥητῶν τῶν αὐτοῦ· ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἄλλα μὲν ἔφερεν, ἄλλα δὲ ὁ Λεύκων εἰρήκει, οὕτω καὶ πρὸς ταῦτα· ἄλλα μὲν λέγεται καὶ ἄλλα ἐστί. δεῖ τοίνυν σε σκοπὸν βαλεῖν ἐπ' αὐτοῖς καὶ διερευνᾶν μὴ ἄλλο τι κέκρυπται καὶ οὐ κριθῆ ἀλλὰ μέλι τὸ βασταζόμενον. οὕτως δὲ ποιῶν εἰς ἔση τῶν εὐφρόνων.

7–8 τοῦ ὄνου τοῦ Λεύκωνος (Suda λ 340)

---

3 ἀπροσεκτῶς V

5. ff. 123v–124r

Ὁ μέγας Ἀντώνιος ἐξ ὀνύχων τὸν ἀσκητικὸν ἀπαλῶν βίον μετελθὼν καὶ τὴν ὀρειφοῖτιν βιοτήν ἀσπασάμενος καὶ πᾶν τὸ θεῶ φίλον διαπραξάμενος εἰς τῶν οὐρανῶν ἀνῆει καὶ μετηνέχθη τὴν αἶδιον κατοικίαν· καὶ τὴν ἀγήρω ζωὴν εἰληφῶς τῶν τοῦ παραδείσου

ἐπαπολαύει εἰδέων καὶ χαίρει διόλου ὀρών τὸ ἀνέσπερον καὶ καλλῶν φῶς τῆς ἀγίας τριάδος. καὶ συγχορεύει τοῖς χοροῖς τῶν ἀγγέλων. Ὀρειφοίτης, ὀρεινόμος, ὀρειβάτης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν ρει συλλαβὴν ἐπιφέρονται ἐν σύμφωνον, δίφθογγος. ὀριτρόφος δὲ καὶ ὀριγνώμων καὶ ὀριδρόμος καὶ ἀπλῶς ὅσα μετὰ τὴν ρι συλλαβὴν δύο σύμφωνα ἐπιφέρονται, ἰῶτα.

1–2 ἐπεὶ δὲ ἄλις εἶχεν τῆς καλῆς ταύτης ἄλης, τὸν ὀρειφοίτην ἀμείβει καὶ ἥσυχον βίον (Philagathus: Hom. 34.11) 2–3 εἰς οὐρανῶν vel sim. (Aesopus: fab. 333 aliter; Eriphanus: 381; Studita: 18.63; Michael Choniata: Ep. 100.176; Neophytus. Hom. 8: 52.13, Melissa 872.15) 3 μικρὰ τῷ σώματι λειτουργήσαντας εἰς διηνεκὴ καὶ αἶδιον μετανίστασθαι κατοικίαν, κακῶν ἀπαλλαγέντας μυρίων (Nicolaus I: 28) ὁ τὴν ἀγήρω καὶ μακαρίαν ζωὴν εἰληφώς (Xanthopulus: 624) 4 εἰ μὴ τῶν ἡδέων ἐπαπολαύεις, εἰκὴ διεξέρχη (Maximus Confessor: sect. 9.73) ἀμέλει καὶ ἤμεν ἔτι καὶ ἄκοντες τὴν Τραπεζουντίων ὀρώντες καὶ τῶν ἡδέων ἐπαπολαύοντες (Libadenus: 62) 5 Νικόλαε, τῶν ἀγγέλων / συγχορεύει τοῖς χοροῖς (Mauropus: 1.8–235–236) 6–8 τὰ παρὰ τὸ ὄρος συγκεείμενα, εἰ μὲν ἔχουσιν ἔμπροσθεν σύμφωνον ἐν, διὰ διφθόγγου γράφονται. οἶον· ὀρειφοίτης· ὀρεινόμος· ὀρειβάτης· καὶ τὰ ὅμοια. (Herodianus: p. 186)

7. ff. 124r–v

Δεξιὰ λαβόντες ἐπεισόδια, ὦ φίλτατοι νέοι, χρηστὸν τούτοις ἐπιθεῖναι τέλος ἐπέιχθητε. ἔναγχος γὰρ τοῦ σχεδογραφεῖν προκατήρξασθε, ἐν τῷ τῆς ἀειπαρθένου ναῶ, ἢ χαρμονικῶς τὴν κοίμησιν ἐπανηγυρίσαμεν. ἀλλ', ὦ κόρη, δὸς ἀσφαλῆ τὴν κρηπίδα τοῖς ἐν δόμῳ σῶ τὸ σχέδος γεγραφόσιν, | ὡς ἂν δομηθῇ τῶν μαθημάτων δόμος αἰετῶν ἀσειστος ἡδραιωμένος. Ἐλώμενος ὁ ἐλαυνόμενος μέγα καὶ ἔστι τὸ θέμα ἐλάω ἐλῶ. ἐλόμενος ὁ προκρινόμενος, μικρὸν καὶ ἔστι τὸ θέμα ἔλω τὸ προκρίνω. δεξιὸν πόθεν γίνεται; ἀπὸ τοῦ δεξιά. τὸ δὲ δεξιά ἀπὸ τοῦ δέχω δέξω· ἐν αὐτῇ γὰρ δεχόμεθα. ἐπεισόδιον πόθεν γίνεται; ἐκ τῆς ἐπί προθέσεως καὶ τοῦ εἰσοδος. τὸ δὲ εἰσοδος ἐκ τῆς εἰς προθέσεως καὶ τοῦ ὀδος. δίδωμι, ὁ μέλλων δώσω, ὁ β' ἄοριστος ἔδω. ἢ μετοχὴ ὁ δὸς τοῦ δόντος. καὶ τὸ προστακτικὸν δός. ὁ κανὼν· πᾶσα μετοχὴ εἰς -ς ὀξύτονος. καὶ ὠφείλειν εἶναι εἰς δόθι· σεσημειῖται τρία· δός, θές, ἔς. τὸ δός μικρὸν· διὰ τί; δός, ἀπόδος, παράδος καὶ ἐπίδος, μικρὸν. μὴ δός δὲ καὶ μὴ ἀποδός καὶ μὴ ἐπιδός καὶ μὴ παραδός, μεγάλα. δόμος πόθεν γίνεται; παρὰ τοῦ δέμω τὸ κτίζω. τὸ δο, μικρὸν· διὰ τί; δόμος καὶ δόμημα, μικρά. δῶμα δὲ καὶ δωμάτιον μεγάλα. ἄσειστος πόθεν γίνεται; ἐκ τοῦ σειά, σειστός καὶ ἄσειστος, ἡδραιωμένος τὸ θέμα ἐδραιῶ ἐδραιῶ. τὸ η ἦτα· διὰ τί; τρία εἰσὶ μεταβατικά.

---

3 πανηγυρίσατε χαρμονικῶς (Analecta: 202) πανηγυρίσαι χαρμονικῶς (Officium: 416) 4–5 παρὰ Θεῶ μένων ἡδραιωμένος διαπαντός (Blemmyda: 32; Racendyta: 66) 7 ἔλω τὸ προκρίνω (Scholia Vetera in Odysseam: 3.418)

---

3 ἐπανηγυρήσαμεν correxi

13. f. 126r

Ἄνθρωπε θνητέ, πρὸς αἴτην ἀγαθότητα φύλασσε· καὶ γῆν οὐ μωμητῶς καὶ σποδὸν ἑαυτὸν ὠνόμαζε. καταφρόνει παντοίων βιωτικῶν, αἴραις τε ταῦτα παραπλήσια νόμιζε. μὴ

φηληθῆς τινὶ τῶν ἐρρόντων ἴδαις ἴσως, ἐπ' ἀγρὸν ἀθρόως φυεῖσαις καὶ πάλιν αἰφνιδίως ξηρανθείσαις.

Ἀποτάσσομαι καὶ συντάσσομαι δοτικῇ. ὡς τὸ ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾶ καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ. ἀριθμὸς καὶ μνηθμὸς καὶ ἰσθμὸς, ἰῶτα. βρυχηθμὸς καὶ ὄγκηθμὸς καὶ ἠθμὸς τὸ σακελλιστήριον, ἦτα. Μωσῆς, Μωαβίτης καὶ Μῶμος, καὶ μωμεία ὁ ψόγος, μεγάλα. αἰφνηδὸν καὶ λαθρηδὸν ἦτα. αἰφνιδίως καὶ λαθριδίως, ἰῶτα.

1–2 Ὁ Ἀβραὰμ κατὰ θεὸν πλούσιος ὦν καὶ κατὰ κόσμον, γῆν ἑαυτὸν καὶ σποδὸν ὠνόμαζε (Macarius: 218; Gen. 18.27) 3 φηλῶ, τὸ ἀπατῶ· φηλήτης, ὁ ἀπατεῶν (Herodianus: 143) ὅτι δὲ τὸ ρηθὲν φηλῆσαι φηλῶσαι παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐλέγετο κατὰ τρίτην συζυγίαν τῶν περισπωμένων, δηλοῖ καὶ Λυκόφρων, εἰπὼν «φηλῶσας πρόμον», ἤγουν ἀπατήσας τὸν ἄρχοντα. τὸ δὲ γε φηλῶ φηλήσω τῶν ὕστερόν ἐστι (Eustathius: 828) 5 ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾶ καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ (Constitutio VII. 71: 183) 7 ἠθμός, σακελλιστήριον, τρύγοιπος ὑλιστήρ τε, / ὄργανον ἐν καθέστηκε, καθαῖρον ῥύπους οἴνων (Tzetzes Ch. 13: 414–415) 7–8 ὁ μῶμος [...] Μωσῆς καὶ Μωησῆς, ταῦτα διὰ τοῦ ω μεγάλου γράφεται (Ludwich III: 70.1–4) 8 αἰφνηδὸν καὶ λαθρηδὸν ἦτα. αἰφνιδίως καὶ λαθριδίως, ἰῶτα (Gudianum: s. v. αἰφνηδόν; Herodianus: 270)

14. ff. 126r–v

Θέτις Πηλεὶ γαμηθεῖσα τῶν^{διὰ} αὐτοῦ Ἀχιλλέα συνδυασμῶν ἐτετόκει. ὄν^{Ἀχιλλέα} Χείρων, ὡς λόγος αἰρεῖ^{βούλεται}, ἐφηβείας^{ἡλικίας} ἤδη ἡμμένον^{ἀπτόμενον} παρειλήφει ὁ κένταυρος ἐπὶ τῷ παιδεῦσαι πᾶν εἴ τι^{ἐάν τι} κάλλιστον, καὶ μέντοι^{τέως}, καὶ ἐπαίδευσε καὶ τὰ πολεμικὰ | γενναῖον ἀπέδειξεν. ἔτρεφε δὲ αὐτὸν καὶ μυελοῖς ἐλάφω τῷ ἐπὶ κυνηγεσία ἐξάγειν συχνότερον.

Ἐνδοιάζω καὶ ἐνδοιασμός, δίφθογγος. συνδυάζω καὶ συνδυασμός, ψιλόν. Χείρων ὄνομα κύριον καὶ χείρων ὁ χειρότερος, δίφθογγος. χήρος δὲ ὁ ἐστερημένος καὶ χήρον τὸ ἐστερημένον, ἦτα. λόγος αἰρεῖ καὶ φήμη αἰρεῖ, δίφθογγος ἀεί. ἐφηβεία γίνεται ἐκ τῆς ἐπὶ προθέσεως καὶ τοῦ ἦβη ἢ ἡλικία. τὸ φη ἦτα διὰ τί; ἦβη ἢ ἡλικία καὶ Ἡβη ὄνομα θεᾶς καὶ ἔφηβος καὶ ἐφηβεία καὶ πρόσηβος, ἦτα. ἴβις δὲ ὄνομα ὄρνιθος καὶ κλίνεται ἴβιος, τὰ δύο ἰῶτα.

1–5 Res (Apollodorus: III. 13.5–8; Nicetas Heracleensis: fr. 23) 10 ἴβις ἴβεως, ὁ ἐστὶν ὄρνειον ὀφεωφάγον καὶ ὀφεωμάχον (Ludwich I: 10.20–21)

---

11 ἴβεως V : ἴβιος scripsi

17. f. 127r

Μίδας ὁ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς φιλοχρυσότατος ὦν αἴτησιν πικρὰν δῆμοις ἀράν τε θεῶν, νέοι, προσήνεγκεν· ἠῤῥατο γὰρ ὅπως χρυσὸς γένοιτο οὐπὲρ ἂν αὐτὸς ἄψηται. ἐκχρυσουμένων δὲ τούτῳ καὶ τῶν βρωμάτων αὐτῶν, συνέβη λιμῷ τακῆναι τὸν ἄθλιον· καὶ τέλει τοῦ βίου χρῆσασθαι τῷ λίμωξιν ὑποστῆναι δεινὴν καὶ βιαίαν, ὡς ἢ τῶν ποιητῶν πη θανῆν, νέοι, μυθολογία φησί.

Πᾶσα λέξις ἀπὸ τῆς φρυ συλλαβῆς ἀρχομένη διὰ τοῦ υ ψιλοῦ γράφεται. οἶον Φρύνιχος κύριον, Φρύνη, Φρυγία χώρα, φρυκτωρία, φρύγιον, φρυάττω, φρύαγμα καὶ φρυμαγμός. πλήν τοῦ φροῖμιον τὸ προοῖμιον.

1–5 Res (Cosmas Cap. 149.1–3) 6–8 Πᾶσα λέξις ἀπὸ τῆς φρυ συλλαβῆς ἀρχομένη διὰ τοῦ υ ψιλοῦ γράφεται· οἶον· φρυάττομαι, τὸ θρασύνομαι· φρύαγμα· φρυαγματίας ἵππος, ὁ θρασύς· φρυκτωρῶ, τὸ λάμπω· φρυκτωρία καὶ φρύκτωρον, ἡ λαμπηδών· Φρύξ, Φρυγὸς, ἔθνικόν· Φρυγία, χώρα· φρύγιον, φυτὸν, καὶ τὸ βασιλικὸν φακιόλιον· Φρύνη, Φρύνηχος, καὶ Φρύξος, κύρια· καὶ τὰ λοιπά. (Herodianus: p. 147)

18. f. 127r–v

Ἐταῖροι δύο τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐβάδιζον. ἄρκτου δὲ αὐτοῖς ἐπιφανεῖσις, ὁ μὲν εἷς τῷ προφθάσαι ἐπὶ δένδρον ἀνῆει καὶ τηνεὶ σπουδῇ ἐπειλύετο. ὁ δὲ ἕτερος μέλλων καταληπτὸς ἔσεσθαι, πεσὼν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸν νεκρὸν προσεποιεῖτο. τῆς δὲ ἄρκτου περιοσφραϊνομένης τὰς ἀναπνοὰς | ὀδὶ συνείχε. φασι γὰρ νεκροῦ μὴ ἄπτεσθαι τουτὶ τὸ ζῶον. ἀπαλλαγείσης δὲ τησδὶ ὁ ἀπὸ τοῦ δένδρου κατιῶν, ἐπυθάνετο τοῦ ἐτέρου ὃ τὸ ζῶον περ εἰς ὡς εἰρήκει· ὁ δὲ ἔφη μὴ συνοδοιορεῖν τοιοῦτοις ἐταῖροις, οἵτινες τὸ προσμένειν ὠθοῦσιν ἐν δυστυχίαις.

Μεταποιοῦ τῆς ἀρετῆς, ἀντιποιοῦ παιδείας,
ὑποποιοῦ, περιποιοῦ, μὴ προσποιοῦ τοὺς φίλους.

1–7 Res (Aesop. Fab. 66.I) 8–9 versus politici decapentasyllabi (Nictetas Heracleensis: 109–110)

---

6 τοιοῦτοις correxi

19. ff. 127v–128r

Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκῳ υἰωμένος, ὃς εἰς ἄκρον ἤει λόγων σοφῶν καὶ πολλοὺς τῶν κατ' αὐτὸν τῷ φιλοσοφεῖν ὑπερήλασε, τὴν οἰκείαν ἰδὼν ὀμεινέτιν, τὴν ἧ ὠμεινέτει νομίμως, καλλωπισθεῖσαν καὶ ὠραισθεῖσαν καὶ τὴν οἰκείαν ὄψιν ἠκριβωμένως στιμμίσασαν καὶ ἐπὶ θεωρεῖον ὀρμωμένην εἶπεν· οὐχ ἵνα ὄψει νῦν, γύναι, ἄπει, ὡς ἔοικεν, ἀλλ' ἵνα θεαθήσῃ καὶ κάλλη ἐπιδείξῃς τὰ σὰ πληθεὶ τῶν ἐκεῖσε συνειλεγμένων. οὐκ ἔδεισε δὲ οὕτω φρονεῖν ὀμεινέτην φιλόσοφον ἔχουσαν. τὸ γὰρ τὰς πανδήμους τῶν πανηγύρεων καταλαμβάνειν δεινὸν αἰς τὸ θορυβῶδες πολὺ.

Υἰωμένος ὁ γεγεννημένος, δίφθογγος καὶ μέγα. καὶ ἔστι τὸ θέμα υἰῶ, | τὸ γεννώ. οἰόμενος ὁ ὑπολαμβάνων, δίφθογγος καὶ μικρόν. καὶ ἔστι τὸ θέμα οἰῶ τὸ ὑπολαμβάνω.

1–7 Res (Aelianus: 7.10) 1 υἰῶσαι τὸν παῖδα. υἰὸν ποιῆσαι αὐτὸν θετόν. καὶ υἰώσει, τῇ υἰοθεσίᾳ. καὶ υἰώσατο, ἀντὶ τοῦ υἰὸν θετὸν ἐποίησατο. καὶ τὰς υἰώσεις, τὰς υἰοθεσίας. ἡ χρῆσις παρὰ Αἰλιανῷ πολλή (Photius: s.v. υἰῶσαι) υἰώσεις: αἱ υἰοθεσίαι· καὶ υἰώσατο, ἀντὶ τοῦ υἰὸν θετὸν ἐποίησε· καὶ υἰῶσαι. ἡ χρῆσις παρὰ Αἰολεῦσιν (Etymologicum Magnum: s.v. υἰώσεις [sic]) τὸν δὲ Δούκαν υἰωσάμενος τοῖς πάνυ φιλομένοις ἐνέγραφε (Nictetas Choniata: p. 314) 4 στιμμιζόμενον vel sim. (Aetius: cap. 41: l. 33; idem 100: l. 47; idem 100: l. 63 et alibi; Galenus: vol. 6, p. 439; Rhaulaena: p. 217)

---

2 ὑπερείλασε correxi

21. f. 128r-v

Εἰς κενὸν ταῖς παρ' ἡμῶν παραινέσεσιν ἀδιαλείπτως κεχρήμεθα, καὶ εἰς ὠτοκωφοῦντα ἐκπέμπομεν ὄπ' ἐπαγομέναις σοι. ταῦτόν γάρ τι ποιούμεν ὡσπερ εἰ ψά, νῆ τοὺς λόγους, ἐτίλλομεν καὶ ἡέρ' ἂν ἐδαίρομεν, ὡς εἰπεῖν· καὶ ἠντλοῦμεν τετρημένω, τοῦτο δὲ οὐ ψευδὲς λέγω, ἀλλ' ἀληθῶς, πίθω. τῷ τοι, εὖ ἴσθι, ὡς μεγάλη σε κόλασις καταλήσεται, μᾶλλον δ' ἔμμοнос, παιδίον, καὶ οὐχ ἡδονὴ διαδέξεται ποτέ σ' ἀλλ', ἀΐ' Ἰωάννη, καὶ δάκρυον σταλάξει σὸν κρουνηδόν, ὧ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἀλόγους | νωθρέ, τῶν ἀνοήτων ἀνοητότερε, ὄμμ' ὄρεις-^{γείρεις} παιδίον, καὶ πειραθήση βασάνων ἀπειρίτων.

---

2 ὠτοκωφοῦσιν οἱ φονευταί (Hexapterygus: prog. 3.37) ὠτοκωφεῖ: βαρέως ἀκούει (Zonaras: s. v. ὠτοκωφεῖ) 3 φυσαῖν δίκτυον: παροιμία ἐπὶ τῶν μάτην τι ποιούντων, ὡσπερ εἰς πῦρ ξαίνειν, καὶ λίθον ἔψιν καὶ σπείρειν πέτρας, ὧν τίλλειν, εἰς τετρημένον πίθον ἀντλεῖν, καὶ τὰ ὅμοια (Phrygichus: p. 21) εἰς ἄερα, τὸ παροιμιῶδες, δέρειν (Arethas: p. 74) 6 τὸ ἐκ μετανοίας ἐκ τῶν ὀμμάτων δάκρυον, στάζοντες κρουνηδόν, ἐπευξόμεθα (Philagathus: Hom. 6.17)

24. ff. 129r-v

Εἰ μὴ τὰ γεγραμμένα σχέδει καλῶς μανθάνειν ἐπέιγεσθε, οὐ λυσιτελεῖς τὰ τῶν σχεδῶν ὑμῖν ἔσται. τὸ γὰρ πολυγραφεῖν γραμματιστῶν ἐστὶν οὐ γραμματικῶν. τὸ τόμον τ' ἐν χειροῖν φέρειν ἴσως ἔσται καὶ γυναικῶν. ἀλλ' οὐκ ἤδη καὶ γυναικας γραμματικῶν, λόγον τιθέναι, φαίημεν ἂν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρων. πῶς γὰρ ἂν μετίωσι τῷ ἀνδρῶν προσήκον ἔργον, αἱ ἄτρακτον στρωφῶσαι, καὶ ἡλακάτην, καὶ εἰρίων νῆσιν εἰδυῖαι· εὖ γοῦν ἴστε, ὅτι ὡσπερ φαλακρῷ κτεῖς εἰς μάτην, | περ εἰληπται, καὶ τομία εἶδει ὠραία γυνή, οὕτω καὶ γραφεῖ σχεδῶν τόμος ἀμαθεῖ.

---

2 υἱέ μου, φύλαξαι, τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλά· οὐκ ἔστι περασμός, καὶ μελέτη πολλή κόπωσις σαρκός (Eccl. 12.12) 5 παρθένων ἔργα καὶ ὄργανα, τὴν ἡλακάτην, τὸν ἄτρακτον, τὸ ἔριον, τὸν στήμονα, τὴν κρόκην καὶ δὴ καὶ τὸν Ἀχιλλέα μεμίμηται παρθένον ὑποκρινόμενον (Libanius: Or. 64.68) 6 οὐ φαλακρῷ κτεῖς (Nicetas Paphlagonius: p. 168)

---

6 κτεῖς V : correxi 6 ὠραία V : correxi

25. f. 129v

Εἰ καὶ τῆς ἐμῆς διανοίας αἱ ἄρουραι παντελῶς καὶ τελέως ἄγονοι καθεστήκασιν, ἀλλ' οὖν, φίλτατε Μανουήλ, αὐαὶ λόγον ἐμὸν καὶ προθυμότατα δέδεξο. οἶδα γὰρ ὡς τὴν σὴν εὐφράνη διάνοιαν, ὅπερ ἂν ὑποθήσει καὶ ὧτ' ἰάνη πη λόγος ἐμός· καὶ τοίνυν δέχου φθόγγων ἐμῶν. εἰ καὶ ἀγλευκῆς γὰρ ἐστίν, ὧ Μανουήλ, λαλιάν, ὡς σοφία σε καταρτίση ὡσπερ δεῖ. Σολομῶν ὁ σοφώτατος, «υἱέ, κτῆσαι παιδείαν καὶ σύνες, ἦν ὅτι καλὸν τὸ πεισθῆναί μοι· καὶ τήρει τὸ στόμ' ἀτωσῶν ὡς μὴ πείραν λάβης παθῶν»· ὃς γὰρ τὸ ἑαυτοῦ στόμ' ἀτηρῆ, φίλτατ', αἰεὶ φυλάττει, σφάζει τὴν ἰδίαν ψυχὴν. μὴ συναρπάξου ἀνδράσιν αἰμοχαρέςιν, «ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν», βοῶσι, «κοινωνήσον αἵματος, κρύψωμεν δ' αἶα πω λῖαν, νέε, φιλούμενον ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως»· βδελύττεται γὰρ θεὸς τοὺς μαιφόνους.

Ἦρτησεν ἐξήρτησεν ἀπήρτησέ τε
ἦτα γράφοις μοι, φίλος, ἄει τῷ σχέδει,
διήρτισε | δὲ καὶ κατήρτισεν ἰῶτα.

---

1 οἶος γλυκὺς ὄχετος ῥημάτων τῆς σῆς γλώττης ἀπορραγείς τῆς διανοίας ἐκείνου καταλιπαίνει τὴν ἄρουραν (Syropulos: lin. 341) εὐφυᾶ καὶ ἐρραστωνευμένην καὶ ἰππάσιμον τὴν τῆς διανοίας ἄρουραν καὶ πεδιάδα, καθομαλίζων (Metochites: Orat. 17.10) 6–7 ἀλήθειαν κτήσαι καὶ μὴ ἀπώση σοφίαν καὶ παιδείαν καὶ σύνεσιν (Prov. 23) 7 ἀτωσῶν cf. ἀτάσθαλος ω 282· ὁ ἄδικος· Ὅμηρος (l. c.)· ὑβρισταὶ δ' αὐτὴν καὶ ἀτάσθαλοι ἄνδρες ἔχουσιν. εἴρηται παρὰ τὸ ἀτῶ, ὃ σημαίνει τὸ βλάπτω (Etymologicum Magnum: 1340 ἀτάσθαλος) 8–9 ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον, αἱμοχαρῆ καὶ σκαιόν, βδελύσσεται Κύριος (Psalm. 5.25) ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν, κοινώνησον αἵματος, κρῦψωμεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως (Prov. 1.11)

27. f. 130r–v

Δεῦρ' ἴθι, παιδίον, καὶ τῶν ἐμῶν ἀπόλαυε λόγων· καὶ πηγῆς ξένης ἐμφορήθητι, ὕδατος ὄν φιλομαθές· ἀφ' ἧς καθ' ἡμέραν | ποτίζονται οἱ μετὰ σοῦ νῦν ἀμιλλώμενοι. αὕτη γ' ἄρδει αὐτοὺς καὶ ἴδε, γονέων εὐγενῶν ὄζ', εἴ τι καὶ ταύτη ἡδύ· ἧς οὐκ ἐλαττοῦται τὸ πότιμον ὕδατος, εἰ καὶ τούτῳ πολλοὶ ποτίζονται. ἐνταυθοῖ τοίνυν βρύσεις σε αὐξήσουσιν αἱ πηγῆς τῆς ἐμῆς ἀναστραφέντα. καὶ οἶμαι ὡς καρπὸν εὐγενῆ προσενέγκης μοι. ἐγὼ δὲ οὐδὲ κ' ἄρδειαν συνεχῆ ὀκνήσω προσφέρειν σοι· ἀλλ' οὐδὲ ρεῖθρ' ἰνί, σε τε τὰ ἐμὰ ἀηδίσαι πάση χορηγούμενα. μόνον δεῖξον τὸ φυτῶν τῶν εὐγενῶν, ὅπως σε καὶ καύχημα τοῖς ἄλλοις ἔχω.

2–5 cf. ἡμεῖς δὲ βαδιοῦμεν πρὸς τὰς λοιπὰς βρύσεις τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, ὅπως ἐκεῖθεν «ποτίσωμεν τοὺς διψῶντας» αὐτῶν τὴν ἀκρόασιν· καὶ τοσοῦτον ποτίσωμεν, ὅσον αἱ τούτου εὐχαὶ χάριν ἡμῖν ἀναβλύσουσιν (Neophytus: orat. 26.601)

34. ff. 133v–134r

Ὁ χρυσοῦς τὴν γλώτταν Ἰωάννης, ἡ τοῦ Πνεύματος ἡδεῖα σειρὴν οἰκείαν μὲν ἔσχε τὴν Ἀντιόχειαν τὴν Κοίλης Συρίας προκαθημένην μητρόπολιν. φυτοσπόρων ἐγεγόνει κλεινῶν· οἷς δὴ καὶ ἐξέτι νέων παιδεία ἐνήγετο. καὶ οὐ μόνον ἐν λόγοις πολὺς ἐχρημάτιζεν ἀλλὰ καὶ ἦθους σεμνότητι καὶ βίων λαμπρότητι παντοίων ἐκράτει βροτῶν· ᾧ δὴ καὶ διὰ πολλῶν τῶν ἐν μέσῳ πᾶσι γνῶριμος γεγονῶς καὶ ἐπὶ μέγα κλεισμών διὰ λόγον ἰὼν καὶ ἐπ' ἀρετῆ περιβόητος δειχθεὶς ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν θρόνον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίως ἀνεβιβάσθη καὶ τῆς περιωνύμου ταυτησὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου | πόλεως ποιμὴν ἐχρηματίσθη τῷ Πνεύματι καὶ διδασκαλικῶν λόγων ῥοῖ τὴν ἐκκλησίαν κατήρδευσε καὶ ποίμνιον πᾶν ἐν πόαις ψυχοτρόφος ἀπειράτον τέθεικε τῆς λύκων βλάβης.

Ῥοῖ αἱμάτων καὶ ῥοῖ δακρῶν, ἦτα. ῥοῖ δὲ ποταμῶν καὶ ῥοῖ θαλασσῶν, ἰῶτα.

1–10 Eadem scheda cum scholiis interlinearibus sed partitione orbata apud Par. Gr. 2556, f. 82r

9–10 καὶ ἀπειράτους συντηρηθῆναι ὑμᾶς πάσης βλάβης καὶ χαλεπότητος (Nicolaus I: epist. 23.174) 11 ῥοῖ αἱμάτων, ῥοῖ ὑδάτων, καὶ ῥοῖ δακρῶν, ἡ· ῥοῖ δὲ ποταμῶν, καὶ ῥοῖ θαλάσσης, ἰῶτα (Herodianus: p. 268)

38. ff. 134v–135r Τοῦ Περιβλεπτηνοῦ κυροῦ Νικήτα (in margine)

Οὐκ ἔστι παισὶ τοῦδε κάλλιον γέρας ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κάγαθοῦ πεφυκέναι. τοῦτο τὸ καλῶν ἀπὸ πεπλούτηκάς μοι καὶ σὺ, ὦ παιδίον κάλλιστον. παρέσχε γάρ σοι φυτοσπόρον^{πατέρα} θεός, ὁ ἐπέκεινα^{ἐπάνω} πάντων, ἐσθλόν· ὃς ἦγουν ὁ φυτοσπόρος εἰδῶς ἀκριβῶς ὡς^{ὅτι} ὅσοι τῶν πατέρων μὴ τὰ ἐξ αὐτῶν ἦγουν τὰ παίδων παιδεία κοσμοῦσιν οὐδὲν τῶν παιδοκτόνων διενηνόχασιν εἰ μὴ^{ἀλλὰ} καὶ μάλλον | χεῖρους ἐκείνων εἰσὶν ὄσφ καὶ πρὸς ψυχὴν ἐνταῦθα ἦγουν ἐπὶ τῶν μὴ παιδεύοντων τοὺς υἱοὺς τὸ δεινὸν καὶ οὐχ ὁ αὐτὸς ὁμοῖος τῶν ἐκείσε ἦγουν τῶν παιδοκτόνων θάνατος οὐδ' ἡ ἀπώλεια εἴσι τὴν ἐναντίαν τούτοις ἦγουν τοῖς παιδευομένοις τοὺς υἱοὺς βαδίζει καὶ σὺν αἴσῃ καὶ γνώσει καὶ σοφία κεκοσμημένων ὀφθῆναι σε ἰμείρεται. ἐνθὲν τοι καὶ ὄν τρόπον^{καθ' ὄν} οἰκίας καὶ πλοίου καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων κάτωθεν ἰσχυρότερα καὶ ὀχυρώτερα ποιοῦσιν οἱ ταῦτα κατασκευάζοντες οὕτω καὶ αὐτὸς ἦγουν ὁ πατήρ σου σοὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παιδείας^{παιδεύσεως} οἰκονομεῖ συνετὸς^{φρόνιμος} ὧν^{ὑπάρχων}, ὡς οὐκ ἄλλος, ἀσφαλεῖς, μὴ γοῦν τοῦτον ἦγουν τὸν φυτοσπόρον τῶν ἐπὶ σοὶ ἐλπιμῶν ψευσθῆναι παρασκευάσης, ὦ εὐγενέστατε. ἀλλ' ἐνευδοκιμησά τῳ ἦγουν τῳ ἔργῳ ἀνά χεῖρας διὰ μελησμῶν^{διὰ φροντίδων} ποιησάμενος. γενοῦ τὲ τούτῳ ἦγουν τῳ φυτοσπόρῳ πρόξενος θυμηδίας καὶ σαυτὸν ὠφέλησον ὀλβήσας^{πλουτήσας} λόγοις.

Μελησμός ἢ φροντίς ἦτα, μελισμός δὲ ἢ κατασκήνωσις ἰῶτα.

1 ἐν ταῦτῳ (sc. Eur. Heraclid. 297 s. fr. 949 N.2): οὐκ ἔστι παισὶ τοῦδε κάλλιον γέρας ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κάγαθοῦ πεφυκέναι καὶ τοῖς τεκοῦσιν ἀξίαν τιμὴν νέμειν (Stobaeus: lib. IC.25.3) 9 ἰμειρόμενός περ ἰδέσθαι / σὴν ἄλοχον (ε 109–10) 17 αὐλισμός δὲ, ἢ κατασκήνωσις, ἰῶτα. μέλω, τὸ φροντίζω, καὶ μελησμός, ἢ φροντίς, διὰ τοῦ ἦτα γράφεται. μελισμός δὲ, ἢ τραγωδία καὶ ἡ τῶν κρεῶν κατακοπή, ἰῶτα (Herodianus: p. 180)

9 ὀφθῆναι σε ἰμείρεται in mg. suppl. V

39. ff. 135v–136r

Φέρε δὴ καὶ παρ' ἡμῖν ἀγώνισαι, παῖ, ἴν' ἴδωμεν^{θεασώμεθα} ὃ περ κέρδος ἔσχες πονῶν περὶ τὸ μανθάνειν καὶ εἶδωμεν^{γνώσωμεν} ὡς^{καθὰ} ἐπιμελής. τὸν ἴσον^{τὸν ὁμοῖον} γάρ σοι βαθμὸν καὶ οἱ παρόντες οἶδε^{οὔτοι} εἰσὶν^{ὑπάρχουσιν} ἄγοντες. τάχα δὲ καὶ τὸν αὐτὸν περὶ τὸ γράφειν ἔνον^{χρόνον} ἀνύοντες^{τελειοῦντες}, τρίτον γὰρ τοῦτον^{βαθμὸν} ἴσημι^{γινώσκω}. καὶ τρίτων τοῦτον^{βαθμὸν} τελείσθαι οὐδὲν διαφέρουσιν. ὥστε θάρρη, οὐ γὰρ πρὸς ἰσχυροτέρους ἔχ' ἡ ἀγωνία σοί. οὐδ' αἰ πάλαι^{καὶ παλαιότεραι} πρὸς τελεωτέρους. ἀλλ' οὐδ' ἰνὶ^{δυνάμει} σὴ ἀκαταλλήλου^{ἀπρεπούσης} τῆς τοῦ παρόντος σχέδους ἀπολαύεις γραφῆς. ἤδε^{αὕτη} γὰρ οὐ μόνον τῶν σπουδαιῶν ὡς ὄρας σαφῆς^{φανερὰ} ἐστὶ νοήμασι γρίφοις, μὴ βρίθουσα^{μὴ βαροῦσα} ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ τοιούτων πλήθει. καὶ λοιπὸν ὄρα^{καὶ βλέπε} μὴ προσπταισῆς ὧ^{ὄτινι} μὴ δεῖ^{πρέπει}, ἀλλ' ἀσφαλεῖ διέλθε τουτὶ τὸ σχέδος | ὡς εὐθύληπτον^{εὐκόλον} καὶ νεογνῶ^{νέψ} παιδίῳ.

6 παλέστραι V : correxi

40. ff. 136r–v Τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Ἰωαννικίου (in margine)

Τοῖς ἀσθενεστέροις τοναίων^{ἰσχυρῶν} οὐ δεῖ^{πρέπει} τῶν γραφόντων λόγων μεταδιδόναι, ἀλλὰ προσφόρων^{ἀρμολόζοντων} καὶ καταλλήλων^{πρεπόντων} τῇ δυνάμει αὐτῶν. ὥσπερ γὰρ οὐ τῇ

μάζῃ τῷ ἄρτῳ τῷ ξηρῷ τις σωφρονῶν ἀλλὰ γάλακτι τρέφει βρεφύλλιον, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον κατὰ τὸν καὶ γραφεῖ τινί σχεδῶν οἰκείων μεταδοτέον λόγων ἀσθενεῖ, ἴν' ὅπως εὐχερῶς ῥαδίως πρὸς τὴν τούτων ὀδηγήται κατάληψιν καὶ νόων ἴδει κόπῳ εἴσω ἔσωθεν σὺν βραχεῖ τὴν ἐξ αὐτῶν ἤγουν τῶν λόγων ὠφέλειαν εἰσοικίζηται. τοιούτους καὶ ὑμᾶς εἰδὼς ἐγὼ λόγον ἐκδίδωμι εὐκατέρωστον ἀλεσμένον καὶ νηπιῶδει. καὶ ᾧ τινὶ οὐκ ἐνιδίσει κοπιᾶσει τις ὑπερβολικῶς περισσῶς, ἐν εἰδήσει καὶ ἐν γνώσει δὲ τούτου ἤγουν τοῦ λόγου μᾶλλον ῥαδίως γενήσεται. καὶ ᾧ νοῖ ἐνήσει καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ νοῖ ἐμβαλεῖ καθ' Ὁμηρον καὶ πλοκεῖ τινὶ τῷ εὐχαριστήσῃ, ὅσπερ ὅστις εἰμί ἐγὼ ὡς καθά οὐ δεινῆ πλοκῆ λόγων χρησαμένῳ οὐδ' ἰνὶ δυνάμει ἀκαταλλήλῳ | τῆ ἑαυτοῦ ἀλλ' εὐχερεῖ τὲ καὶ σαφεῖ καὶ ῥαδίῳ.

9 σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῆσι (A 297, Δ 39, E 259 et passim)

1 τοναίων ex τονέων correxit V 9 ἐμβάλει V : correxi

41. f. 136v

Καὶ τῶν μητέρων αἱ φιλόστοργοι καὶ φιλόπαιδες, ἐπειδὴν ὀπόταν μυζῶντα θεῶνται τὰ παρ' αὐτῶν τιθνούμενα τρεφόμενα ὑπομάζια βρέφη, οὐ τηνικαῦτα τότε τούτων ὄρρον γάλα τὸν ὄντα πρὸς τροφήν καὶ βρῶμα ζητούντων ὄλον αὐτοῖς ὑπανέχουσιν ἢ καθὰ τηθίον μαστόν τὸ τούτοις λυσιτελὲς ὠφέλιμον ἐννοούμεναι ἀλλὰ κατὰ μικρὸν οἰκονομοῦσι θηλὰς ἑαυτῶν τὰ βρέφη καὶ γαλουχῆσαι καὶ διαθρέψαι καλῶς· κατὰ ταῦτ' ὁμοίως ποιῶν ὀρώμαι φαίνομαι καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἴμερον ἐπιθυμίαν τῷ ἐν ἐκπληροῦν τῶν σῶν σκοπῶν, νέων μοι σύλλογε ᾧ, καὶ σὲ τρέφω γάλακτι τῷ νοοτρόφῳ ἀπλῆν προθεῖς διαίταν τροφήν ἀηλεσμένην οὐδὲν φέρουσαν γρίφον οὐδὲ ποικίλον. ἂν ἑάν γοῦν θεοῦ θέλοντος εἰς μεῖζω φθάσης τὴν ἡλικίαν καὶ προβῆς ἐν τῷ χρόνῳ, καὶ μεῖζοσί σε δεξιώσομαι λόγοις. |

1–6 cf. ἀλλὰ καὶ Πατήρ ἡμῶν ἐγένετο διὰ τοῦ θεοῦ κατ' αὐτὸν βαπτίσματος, καὶ τρέφει μαστοῖς οἰκείοις, ὡς ὑπομάζια βρέφη μήτηρ φιλόστοργος, καί, τὸ μεῖζον ἔτι καὶ παραδοξότερον, ὡς οὐχ αἵματι μόνον ἀντὶ γάλακτος, ἀλλὰ καὶ τῷ ἰδίῳ σώματι, οὐδὲ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πνεύματι (Palamas: Hom. 56.11)

8 ἀπλῆν ex ἀπλήν correxit V

42. ff. 137r–v

Καὶ σήμερον εὐτελὲς τε τὸ σιτομέτριον τῶν λόγων ἐτοιμάσει σοι, σὺ δὲ μυθᾶριον, νέων σύλλογ', ὡς καλῶς διελεθῆναι καὶ ἀπροσκόπως τοῦτο ἐπέιχθητι. οὐδὲν γάρ τι δεινὸν εὐρήσεις αὐτῷ ἤγουν ἐν τῷ αὐτῷ ἀλλὰ σαφὲς πάντῃ καὶ τῷ ἄρτιμαθεῖ συνὸν τῷ στοιχεῖν προσοχῆ. τοίνυν πρόσεχε ᾧ λέγεται. ποτὲ τῶν καιρῶν κολοιός τις ὠφῶς κλέψας ἀετὸν ἀρπάσαντα ἀρνεῖον ἠρετίσατο καὶ αὐτὸς ἤγουν ὁ κολοιός τούτῳ ἤγουν τῷ ἀετῷ διαπράξασθαι. ὡς καθὰ τις ἴσ' ὁμοία ἀγερωχίας ἀλαζονείας ἐχόμενος καὶ θεασάμενος κριδὸν ἐν τινὶ ποιμνίῳ καὶ ἀρθεῖς ὑπόθι ἔστη ἐπάνω τοῦ εἰρημένου. ἠρημένος ἀρπάσαι τοῦτον, τῶν εἰρίων δὲ συμπλακέντων ἐκείνου τοῖς ὄνυξιν, ὁ ποιμὴν ἠρήκει ἐκράτησεν αὐτὸν. ὁ μῦθος οὗτος, ᾧ παῖδες γ', αἰνίσσεται αἰνιγματωδῶς λέγει ὅτι ὁ τοὺς ἰσχυροτέρους σπεύδων μιμῆσθαι οὐκ ἀσθενῆς τίς ἀπελέγχεται μόνον, ἀλλὰ μάλιστα συμφοραῖς πολυτρόποις | ἔλαθεν αὐτὸν ἐμβαλῶν ἀσυνέτως.

4–11 Res αετὸς ἄρνιον ἀρπάσας ἐντεῦθεν ἐτρέφετο. κολιοὺς δέ τις ἑωρακῶς κτλ (Aesopus: fab. 19) sed cf. fab. 2 αετὸς καταπτὰς ἀπὸ τινος ὑψηλῆς πέτρας ἄρνα ἤρπασε κτλ 4 ὠφῶς, ὁ θεασάμενος, τὰ β' μεγάλα — καὶ κανονίζεται οὕτως· ὄπτω, τὸ βλέπω, ὁ μέλλον ὄψω, ὁ παρατατικὸς ὠφα, ἡ μετοχὴ ὁ ὠφῶς (Ludwich V: 136–137); φθάσας ἡμᾶς τὸ γεωργεῖν ὑπήνεσεν Ἡσίοδος ὡς ὠφῶς (Vat. Gr. 92, f. 201v), ubi glossema ὡς θεασάμενος supra ὡς ὠφῶς legitur, etiam cf. Longibardos 2: 452, n. 2 **8–11** ὁ λόγος δηλοῖ, ὡς ἀνίσχυρος ἀνὴρ τῷ δυνατωτέρῳ ἑαυτοῦ ἀφομοιοῦσθαι πειρώμενος οὐ μόνον ἀσθενῆς εἶναι καὶ ἀφελῆς ἀπελέγχεται, ἀλλὰ καὶ κακῶς ἐξ ἀφροσύνης ἀποθνήσκει (Aesopus: fab. 9)

7 ἀρπάσαι V : correxi   **10** ἀπελλέγχεται V : correxi

43. ff. 137v–138r

Καὶ τῷ παρόντι νεήλυδι συναγωνιζόμενοι σήμερον ὁρᾶτε μὴ ἐπὶ τῷ νοεῖν καὶ τούτου φανεῖτε γ' ἤττονες^{καὶ ἐλάττονες}. ὡς καὶ λοιπῶν οἱ μεθ' ὑμῶν διαφόρως ἠγωνίσαντο. τὸ δοκίμιον δὲ μυθαρῖω δὴ λόγος γάρ μοι τῆς ὑμῶν ἀσθενείας εὐτελεῖ σκευάζεται. ὡς ἂν μὴ δεινῶν βᾶρος καὶ στιβαρῶν ὑφῆ^{γραμμῆ} λυπῶν οὐ φορητὸν ἔξετε λόγων καὶ δὴ γράφετε. τῶν καιρῶν ποτ' αἰπόλος^{ποιμὴν οἰῶν} τὸν κριὸν ἀπολέσας τὸν θεῶν ἐδυσώπει μεθ' ἱκετείας πρώτιστον ἄλλων εὔρειν τῶν οἰῶν ὑπισχνούμενος θῦσαι αὐτῷ καὶ ἄρνειον ἠγεμόνα, εἰ^{ἰάν} κλωπὶ^{κλέπτῃ} ἐντύχη. καὶ δῆτα^{δή} εἶδεν ἀνηλεῶς ἐσθιόμενον τὸν κριὸν τῷ προσβαλεῖν^{τῷ προσεγγίσει} πω λι^{λέοντι} ἀκρωρεῖα^{καὶ ἄκρον ὄρους} τινὶ καὶ τῷ καινῷ τοῦ θεάματος καταπλαγείς καὶ δειμῷ ληφθεὶς καὶ διωλύγιον καὶ ὀλολύγιον ἀνακραγῶν «Ζεῦ πάτερ» εἰρήκει, «πρώην μὲν ἐπηρώμην^{πύχνην} σοι | ὅτι ρῆνα^{πρόβατον} φωρι^{κλέπτῃ} τῷ ἐντυχεῖν ἐπὶ τῷ τυθῆναι^{ἰθυσίασαι} σοι χαρίσομαι. ναὶ δὲ ἂν τοῦτον ἐκφύγω, ὑποσχέσεις ποιοῦμαι ἀσινή^{ἀβλαβῆς}, ἀντ' ἄρνός εἰς σὴν ταῦρον ἄξαι θυσίαν».

1–12 Res ποιμὴν τις ἀπολέσας ἐν τῶν προβάτων ἐδεήθη τοῦ θεοῦ κτλ (Aesopus: fab. 12)

5 αἰπόλος ex αἰπῶλος correxit V **11** τυθῆναι σοι V : τυθῆναι σοι scripsi

45. ff. 138r–v Τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Ἰωαννικίου (in margine)

Ἄλλος μὲν, ὃ ραθυμίας συνειλημμένε^{κεκρατημένε} πέδη^{δεσμῷ} ἠνεκῶς^{ἐπαινέσας} ἐδείχθη. τὸ ἀπηνῶς καὶ ἀνηλεῶς αἰκίσαι σε^{μαστιξίαι σε} καὶ τῶν αὐτῶν νιώμένων^{γεννημένων} διὰ | λόγων γε νέων ἴσως^{τάχα} μάλ' ἀπωθῶν^{ἀποδιώκων} ὠφθη ὡς^{καθὰ} τὸν ὅλον κενῶς^{ματαίως} καιρὸν παραμείβοντα καὶ λόγον^{φροντίδα} τῶν λόγων τιθέναι^{ποιεῖν} οὐχ αἰρούμενον^{βουλόμενον}. μήτε μὴν^{δή} ἐπὶ διδασκαλεῖον^{σχολεῖον} στείβοντα^{περιπατοῦντα} τὸ διδασκαλίων^{μαθημάτων} ὄνησίμων τοῖς ἐπ' αὐτὸ προθύμως θεῖν^{τρέχειν} ἐθέλουσι παρεκτικόν. ἐγὼ δὲ τοῦτο γ' ἐοργῶς^{πράξας} οὐκ ἐδείχθην, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐνῶν^{μυγνύων} γε πλήθει τῶν συνημιλημένων εἶδομαι^{φαίνομαι}, καὶ λόγων σοι μεταδίδωμι ὄνεῖν^{ὠφελεῖν} ἰκανῶν^{δυνατῶν} τὸν ἐντὸς βροτόν^{ἄνθρωπον}, καὶ ἐπὶ σὴν παραίνεσιν ἐπαλείφω^{διεγειρω} αὐτὸν φαίνομαι τὴν ἱκετεῖαν^{τὴν παράκλησιν} τοῦ σοῦ φυτοσπόρου^{πατρός} μὴ εἰακῶς^{ἐγκαταλείψας}. πλὴν ἴσθι^{γίνωσκε} ὅτ' εἰ^{ἰάν} μὴ ἀπὸ τοῦδε τὸ ραθυμεῖν ἀφήσεις καὶ τῶν λόγων ἀνθέξῃ ὅλη προαιρέσει καὶ προθυμίᾳ αἰκίσων πολλῶν πειραθήσῃ^{πειραν λάβης} καὶ τελευταῖον πόρρω διωχθῆς τῆς σχολῆς τῆς ἐνθάδε^{ἐνταῦθα}.

48. ff. 139v–140r

Εἰ αἰρή, ὦ παῖ, ἐν αἴσῃ^{μοίρα} σοφῶν συγκαταριθμῆναι καὶ ἐν αἰνέσει^{ἐπαινέσει} παρ' ὄλων ἐφρενωμένων βροτῶν καὶ ἐκθειάσει ἐντυχεῖν, ἐπὶ διδασκαλεῖον εἴσθαι καὶ διδασκαλίῳ ἴσθαι ἀντεχόμενος. καὶ περὶ λόγων εἶδη ἴδη κενῶν ἔσο. καὶ φίλ^{προσφιλής} ἢ τῷ πονεῖν καὶ ποθεινῆ σοι ἢ περὶ λόγον μόχθησις ἦτω. ἦσθη^{ἐλέχθη} τῷ^{τινί} σοφῶν ὡς^{ἔτι} πόνοι γ' ἐν ὅσῃ^{όποση} δόξαν καὶ κάματοι προξενούσι ταινείας πληθῦν ἀγαθῶν ἐμβιβάζοντες τοὺς φιλοῦντας αὐτοὺς καὶ τῷ καθ' ἐκάστην μελετᾶν φίλ' ἢ ὡ^{ἡμέραν}, νεανία, καὶ τῷ ἐπαγρυπνεῖν φιλήδει καὶ παιδικαῖς ἀποτάττου καὶ ἀπεχθῶς^{μισσητῶς} διάκεισο καὶ μὴ παιδείων^{παιδικῶν} ἔργων ἀντέχεσθαι θέλε καὶ κατὰ πεδίῳ κροαίνειν καὶ ὡς ἵππος ὡσί^{ώτιος} πως ἀγέρωχος^{αὐθάδης} ἄλλεσθαι^{ἄλλεσθαι} μὴ δεχόμενος τὰς ἐμὰς παραινέσεις ἀλλὰ μὴδὲ τῷ ὑπνώττειν, ὦ κάλλιστ', ἐφήδου^{εὐφραίνου}. οὐδεὶς γὰρ ὑπνώττοντα μάλιστα τρόπαιον ἔσθησε πῶποτε | νέον μιμούμενος καὶ κατ' ἀργὸν βιοτεύοντα.

Ἦτω κανονίζεται· εἰμί τὸ ὑπάρχω, ὁ παρατατικὸς ἦν. ἢ μετοχὴ εἰς ἔντος καὶ τὸ προστακτικὸν ἔθι, τὸ γ' ἔτω καὶ ἐπ' ἀυξήσει τοῦ ε εἰς ἦτα ἦτω. ἔξοχος, μικρόν· ἀγέρωχος, μέγα.

---

2 ἐφρενωμένων (Benaki 75: f. 175r) 8-9 Proverbium ex Homero (Z. 507–508, O. 264–265: ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτῃ / δεσμὸν ἀπορρήξας θεῖη πεδίῳ κροαίνων) Byzantinis carum; cf. ὡς ὁ γε τρίτος γαῦρός ἐστι καὶ ἀγέρωχος ἵππος εἰς πεδίον κροαίνων, παροιμιασαίμην ἂν εὐκαίρως, καὶ ὑπερίπτται τοὺς πρὸ αὐτοῦ (Basilaca Orat. A. 8.20); ὡς ἐφ' ἵππων μάλ' ἀτυζόμενων καὶ κροαίνοντων κατὰ πεδίον, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀνθρώπων τοιούτους ἀττόντων (Apostoles: l. 440)

---

4 ἦσθη V : ἦσθη utpote ex ἄδω scripsi

49. f. 140r

Διαφόρως ὑμᾶς ἐνουθέτησα, παῖδες ἀδιόρθωτοι. διαφόρως ὑμῖν παρήνεσα παιδιῶν^{παιγνίων} ἀπέχεσθαι τῷ παιδείῳ μᾶλλον ἐπιμελεῖσθαι. ὑμεῖς δὲ οὔτε παραινέσεις εἴχετε οὔτ' ἀπειλαῖς διορθοῦσθε. οἱ αὐτοὶ δὲ ἐστὲ ἀεὶ καὶ οὐκ ἠλλοίωσθε κατὰ πεδίῳ κατὰ πῶλον κροαίνοντες καὶ ἀταξίαις ἠδόμενοι καὶ ἄλλος ἄλλον ραπίζοντες. τῷ τοι καὶ ἰδὼν ὡς ἀνηγύτοις ἐπιχειρῶ διὰ λόγων βελτιοῦν ὑμᾶς ἐπειγόμενος. νῦν μὲν ὀλίγαις μᾶστιξι τὸ ὑμῶν κατηκισάμην σαρκίον. εἰ δὲ καὶ ἔτι τοῖς αὐτοῖς ἐμμεῖνῃτε ἐν μῆνι τε πατάξω ὑμᾶς καὶ θυμῷ καὶ αἰκίσεων εἶδει οὔτι φατειῶν καθυποβαλῶ καὶ τῶν ἐμῶν οἰκίσκων ἀπωστήσω. ἀρκετὸν γὰρ ἐμοὶ ἢ τοῦ σώματος νοσηλεία καὶ κάκωσις.

τί δεῖ με καὶ ὑμῶν χάριν μελαγχολᾶν
καὶ ταῦτα μὴδὲν βελτιουμένων ὄλως; |

6-8 καὶ ἐπὶ τούτοις ἐὰν μὴ παιδευθῆτε, ἀλλὰ πορευῆσθε πρὸς με πλάγιοι, πορευέσομαι κἀγὼ μεθ' ὑμῶν θυμῷ πλαγίῳ καὶ πατάξω ὑμᾶς κἀγὼ ἐπτάκις ἀντὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν (Lev. 26.24)

---

10 στίχ(ος) in margine

Bibliographia

- Agapitos P. Anna Komnene and the politics of schedographic training and colloquial discourse. *Néa 'Póμη* 2013 (2014), 10, 89–107.
- Agapitos P. Learning to read and write a schedos: the verse dictionary of Par. gr. 400, apud: P. Odorico, S. Eftymiadis et Io. Polemis (eds) *Pour une poétique de Byzance: Hommage à Vassilis Katsaros*. Dossiers Byzantins 16, Paris 2015, 11–24.
- Agapitos P. New Genres in the Twelfth Century: The schedourgia of Theodore Prodromos. *Medioevo Greco* 2015, 15, 1–41.
- Agapitos P. John Tzetzes and the blemish examiners: a Byzantine teacher on schedography, everyday language and writerly disposition. *Medioevo Greco* 2017, 17, 1–57.
- Browning R. Il codice Marciano Gr. XI.31 e la schedografia bizantina, apud: R. Avesani (ed.) *Miscellanea Marciana di Studi Bessarionici*. Padova, Antenore, 1976, 21–34.
- Eco U. *Lector in fabula. La cooperazione interpretativa nei testi narrativi*. Bompiani, 1979.
- Eftymiadis S. Question and Answers, apud: A. Kaldellis, N. Siniossoglou (eds) *The Cambridge intellectual history of Byzantium*. Cambridge, Cambridge University Press, 2017, 47–62.
- Fryde E. *The Early Palaeologan Renaissance (1261 — c. 1360)*. Leiden, Brill, 2000.
- Gallavotti C. Nota sulla schedografia di Moscopulo e suoi precedenti fino a Teodoro Prodromo. *Bollettino dei Classici* 1983, III 4, 3–35.
- Gaul N. Performative Reading in the Late Byzantine Theatron, apud: T. Shawcross, I. Toth (eds) *Reading in the Byzantine Empire and Beyond*. Cambridge, Cambridge University Press, 2018, 215–234.
- Gaul N. *Thomas Magistros und die spätbyzantinische Sophistik: Studien zum Humanismus urbaner Eliten in der frühen Palaiologenzeit*. Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 2011.
- Kaldellis A. (ed., transl.) *Laonikos Chalkokondyles: The Histories*. Harvard, Dumbarton Oaks Medieval Library, 2014.
- Kaldellis A. *Hellenism in Byzantium The Transformations of Greek Identity and the Reception of the Classical Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press, 2008.
- Kaldellis A., Siniossoglou N. (eds) *The Cambridge intellectual history of Byzantium*. Cambridge, Cambridge University Press, 2017.
- Keaney J. J. Moschopulea. *Byzantinische Zeitschrift* 1971, 64 (2), 303–321.
- Kotzabassi S. *A Companion to the Intellectual Life of the Palaeologan Period*. Leiden, Brill, 2022.
- Lappa-Zizika, E., Rizou-Kouroupou, M. *Κατάλογος ελληνικών χειρογράφων τοῦ Μουσείου Μπενάκη (10ος-16ος αἰώνας)*. Ἀθήνα, Benaki Museum — Institut de Recherche et d' Histoire des Textes (C.N.R.S.), 1991.
- Marciniak P. Byzantine Theatron: A Place of Performance?, apud: M. Grünbart (ed.) *Theatron: Rhetorische Kultur in Spätantike und Mittelalter = Rhetorical Culture in Late Antiquity and the Middle Ages*. Berlin; New York, De Gruyter, 2007, 277–285.
- Nousia F. *Byzantine Textbooks of the Palaeologan Period*. Civitas Vaticana, Biblioteca Apostolica Vaticana, 2016.
- Nousia F. The Transmission and Reception of Manuel Moschopoulos' Schedography in the West, apud: F. Ciccolella, L. Silvano (eds) *Teachers, Students, and Schools of Greek in the Renaissance*. Leiden, Brill, 2017, 1–25.
- Pérez Martín I. (ed., transl.) *Manuel Chrysoloras: Elogio de las dos Romas*. Reus, Rhemata, 2022.
- Pérez Martín I., Signes Codoñer J. (eds) *Textual Transmission in Byzantium Between Textual Criticism and Quellenforschung*. Turnhout, Brepols, 2014.
- Polemis Io. Προβλήματα της βυζαντινής σχεδογραφίας. *Ελληνικά* 1995, 45, 277–302.
- Robins R. H. Epimerismoi and schedographia: teaching methods, apud: Robins R. H. *The Byzantine Grammatarians*. New York; Berlin, De Gruyter, 1993, 125–148.
- Schirò G. La schedografia a Bisanzio nei secoli 11–12 e la scuola dei SS. XL Martiri, *Bollettino della Badia di Grottaferrata* 1949, 3.1, 12–29.
- Skarveli-Nikolopoulou A. *Μαθηματάρια τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων κατὰ τὴν τουρκοκρατία: Διδασκόμενα κείμενα, σχολικά προγράμματα, διδακτικές μέθοδοι: Συμβολή στην ιστορία τῆς νεοελληνικῆς παιδείας*. Ἀθήνα, Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, 1993.

- Toth I. Rhetorical Theatron in Late Byzantium: The Example of Palaiologan Imperial Orations, apud: M. Grünbart (ed.) *Theatron: Rhetorische Kultur in Spätantike und Mittelalter = Rhetorical Culture in Late Antiquity and the Middle Ages*. Berlin; New York, De Gruyter, 2007, 429–448.
- Treu M. Antistoichien. Sprachliche Scherze des Planudes. *Byzantinische Zeitschrift* 1896, 5, 337–338.
- Vassis Io. Graeca sunt, non leguntur. Zu den schedographischen Spielereien des Theodoros Prodromos. *Byzantinische Zeitschrift* 1993/1994, 86/87, 1–19.
- Vassis Io. Τῶν νέων φιλολόγων παλαισµατα: Ἡ συλλογὴ σχεδῶν τοῦ κώδικα Vaticanus Palatinus gr. 92. *Ἑλληνικά* 2002, 52, 37–68.
- Vassis Io., Kotzabassi S., Polemis Io. A Byzantine Textbook of the Palaeologan Period. The Schedographic Collection of MS Laurentianus 56.17. *Parekbolai* 2019, 9, 33–182.
- Zagklas N. Experimenting with Prose and Verse in Twelfth-Century Byzantium: A Preliminary Study. *Dumbarton Oaks Papers* 2017, 71, 229–248.

Ἔρωδις παιδίων: неопубликованные сходы из рукописи Vat. Pal. Gr. 92 (Часть 1)

Гонсало Херес Санчес

Университет Аристотеля в Салониках,
Греция, 54124, Салоники, Университетский кампус;
gonzaloj@edlit.auth.gr, gonzalojerez@ucm.es

Для цитирования: Sánchez G. J. Ἔρωδις παιδίων: schedae ineditae ex ms. Vat. Pal. Gr. 92 (Pars prior). *Philologia Classica* 2023, 18 (1), 80–98. <https://doi.org/10.21638/spbu20.2023.108>

В Византийской империи существовала давняя традиция образовательных практик, в том числе схедеографии. Она стала популярной в X веке и продолжала культивироваться до XIX века, достигнув пика в XIII веке. В конце XIX века ученые начали проявлять интерес к этим текстам. Затем, в середине XX века, были предприняты попытки исследовать этот тип текстов как особый вид паралитературной продукции, заслуживающий внимания. В XXI веке появились издания различных схедеографических сборников. Схедеографические тексты представляют собой очень специфический тип текстов и не вписываются в обычную издательскую практику по нескольким причинам. Они принадлежат к культуре, в которой чтение осуществлялось иначе, чем мы делаем это сегодня. В отличие от других видов литературной продукции, предназначенных для чтения про себя, схедеографические тексты писались для чтения вслух, с использованием пунктуации и акцентов, непривычных для современного читателя. К тому же они предназначались для обучения, а не для развлечения, и, как правило, не обладали эстетической ценностью. Наконец, эти тексты появляются в коллекциях самого разного происхождения. Поэтому во многих случаях мы не знаем даже их первоначального контекста, что затрудняет их интерпретацию и понимание. В статье публикуются 23 схедеографических текста из рукописи Vat. Pal. Gr. 92. Эта рукопись состоит из 239 листов и была сделана в последние 20 лет XIII века в Южной Италии. Рукопись содержит более 425 сход. В отличие от других паратекстов, используемых в школах, рукопись включает глоссы с формами народного греческого языка, например использование *οπίτι* для 'дома'. Полное издание рукописи позволит обнаружить больше выражений, подобных этому, что внесет вклад в наши знания об образовании в целом и преподавании древнегреческого языка в частности в период Византийской империи. Оставшихся неопубликованными 29 текстов будут представлены во второй части данной статьи. Насмешливое выражение, вынесенное в заглавие, ἔρωδις παιδίων, является схедеографическим вариантом выражения *ὄμμα ὄρεϊς* (глоссированного как *ἐγυεῖρεϊς*) παιδίων, включенного в одну из впервые публикуемых здесь сход.

Ключевые слова: схедеография, обучение древнегреческому, византийская филология, византийская школа, ms. Vat. Pal. Gr. 9.

Received: January 11, 2022

Accepted: April 4, 2023